

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váci körút 23

SZERKESZTI

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.--

Félévre 4 "

Negyedévre 2 "

hová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom : Az új hitközségi kórház felavatása napján. Dr. Stiller Bertalan, egyetemi tanár és kórházi főorvostól. — Megjegyzések Eötvös Károly egy megjegyzésére. Dr. Neumann Ármin országgyűlési képviselőtől. — Az elismerés ünnepe. Bischitz Dávidné szobrának leleplezése. — Zsidók a társaságban. Pálágyi Lajostól. — A szombatosok áttérése. (Dr. Kohn Sámuel pesti rabbinak „A szombatosok“ című művének 18. fejezete.) — Neila. Elbeszélés a zsidó népeletről. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — A kigyókkultusz Judeában. Eredeti tanulmány. — Hirdetések.

Az új hitközségi kórház felavatása napján.

Ma ünnepet ülünk. A mai napon avatjuk fel a pesti izr. hitközség új kórházát, a nyomornak e barátságos menhelyét, a jótékonyság e diszes templomát, melynek oltárán az ember-szeretet és tudomány karöltve végzi az istentiszteletek legszebbikét.

Azon fényes gyöngykoszoru, mely a pesti nagyhitközséget mint messzesugárzó aureola övedzi, melynek egyes ékszereit egyenként mintaszerű jótékony intézetei képezik, egy új értékes láncszemmel gyarapodott.

Mert hitközségünk nem szűk alamizsnát nyújt ügyefogyottjainak, árváinak, aggjainak, süketnémáinak, szegényeinek és betegeinek; nem röstelt kötelesség-teljesítést kíván csak hamarosan lerázni különféle szűkölködőnek irányában, hanem szent ihlettel, a régi zsidó »gemilusz chaszódim« ihletétől áthatva, valóban fejedelmi lelkesülettel üzi a philantropia nemes műveit.

Régi, több mint félszázados kórházunk mind terjedelmére, mind berendezésére nézve utolsó években már kirívó aránytalanságban kezdett állani a hitközség és szegény betegeinek mindinkább növekvő számával. És mi orvosok, mondhatjuk, csak erőfeszítéssel birtuk ezen elégtelen helyiségekben az évenként mintegy tizenegyezerre menő fekvő és járó be-

tegeket ellátni. Éreztük mindnyájan a nyomasztó helyzetet; de ki mert volna csak gondolni is azon kivilhetlennek látszó tervre, hogy az annyira terhelt hitközség félmillióba kerülendő új kórháznak építésére szánja magát!

Szerencsére akadt egy merész agy, melyben ezen merész eszme megfogamzott, ugyanis Wahrmann Mór, érdemekben dús elnökünk lelkében; s benne meg volt a hatalmas tetterő s a vas akarat is, hogy eszméjét világgá indítsa, s hogy saját példájával s fáradhatlan buzditással, előljárósági társai, különösen Deutsch Sámuel kifogástalan buzgósága által erélyesen támogatva, merész eszméjét népszerűvé tegye. S így történt, a mi páratlan hitközségünk történetében, hogy rövid két év alatt egy félmillió forint került össze adakozásokból a szent célra.

Alig ígérkezett a pénzügyi siker reménye, máris hozzáfogtak a munkához. Dr. Böke Gyula egyetemi tanár elnöksége s hathatós közreműködése alatt mi kórházi főorvosok, dr. Báron Jónás és dr. Szili Adolf egyetemi magántanárok és csekély személyem szorgosan előkészítettük az előrehaladt orvosi tudomány igényei szerint formulázott általános tervezetet, melyet Freund Vilmos műépítész mintaszerűleg megvalósított.

S ime készen áll előttünk a nagyszerű alkotás, s nemcsak a hitközség, hanem a főváros

is büszke lehet ily intézetre. Mert nemcsak a modern közegészségtan minden követelményeinek, nemcsak a betegek kényelmények s jólétének felel meg, hanem a hitközség munificenciája által mindazon számos és drága eszközökkel és készletekkel lett ellátva, melyeket a bámulatosan haladó orvosi tudomány megkíván a legrejtélyesebb betegségek felismerésére és sikeres gyógyítására. S e mellett a hitközség oly fenkölt szellemű, hogy a külföldi kórházak példájára, kórházát és betegeit oktatási célokra is szentelte, a hol évenként számos fiatal orvos s orvostanhallgató avattatik be a tudomány és gyakorlat titkaiba. S ne higgye senki, hogy ez a betegek terhére vagy kárára volna, a mi sok avatatlanak véleménye; tapasztalatból mondhatom, hogy minden beteg boldognak érzi magát, mintegy büszke arra, ha a hallgatók előtt beható vizsgálat és előadás tárgyává tétetik.

A mi minket, a kórházi orvosokat illet, jól tudjuk és érezzük, hogy ez az egész, annyi lelkesedéssel, áldozattal és munkával alkotott intézet a mi kellő működésünk nélkül pusztá kőhalmaz marad, hogy ezen merev, dermedt alkotványba mi tehetjük csak be az élet melegítő szikráját. Hiszen mi vagyunk a jótékonyág ezen templomának felkent papjai. De éppen ezen tudat, hogy mily feladat nehezedik vállainkra, büszkeséggel tölti el keblünket s felvillanyozza tetterőnket. Ha már a régi kórházat, szerénység nélkül mondhatjuk ezt, minden mostoha körülmények daczára, emberséges és tudományos működésünk s az onnan kiszármazott tudományos munkálatok által nemcsak a hitközségben és a fővárosban, hanem az ország határain túl is szép hirnévre emelnünk sikerült, úgy most szent kötelességünknek valljuk, az új kórházat, alapítóinak legbensőbb és fokozott intentiói szerint, oly intézetté emelni, mely mind jelen áldozatkész alkotóinak, mind jövő áldozatkész fentartóinak méltó büszkesége legyen!

Budapest, 1889. november 17-én.

Dr. Stiller Bertalan,
egyetemi tanár és kórházi főorvos.

Megjegyzések

Eötvös Károly egy megjegyzésére.

Dr. Neumann Ármin, országgyűlési képviselőtől.

— Két czikk. —

I.

Tisztelt szerkesztő ur!

Azon felszólalások, melyek a vallás és közoktatási tárca tárgyalása alkalmából a pénzügyi bizottságban hitfelekezetünkre vonatkozólag tettek és melyeket b. lapja 41. száma kimerítően ismertetett, sokkal komolyabbak, semhogy azoknak egyszerű registrálásával be lehetne érni; fontos problémákról volt itt szó, melyeknek megoldása talán már a közel jövőben várható és mert hiszem, hogy ezen kérdések tisztázását csak elősegítené, ha azokhoz minél többen hozzászólnánk, legyen szabad nekem is a szőnyegen levő kérdésekről véleményt nyilvánítani.

Mielőtt azonban ezt tenném, nem mellőzhetem azon megjegyzést, hogy midőn Eötvös Károly azon dogmatikus eltérésekre utalt, melyek a hazai zsidóság két árnyalata között állítólag léteznének, nem egészen szerencsésen reklamáta a lelkismereti szabadság nagy elvének jelszava alatt az orthodox zsidók különállását; mert ezen elv, valamint most egyáltalán nem jöhet szóba, úgy a multban sem volt nálunk komolyan veszélyeztetve. Ennek kiemelését a történeti igazság érdekében már azért sem tartom fölöslegesnek, mert épen a magyar nép notorius türelmességében lehet talán egyik indokát keresni annak, hogy a zsidó vallás recipálásának kérdése, bár a közel multban többször sürgetve, aktuálisabb jelleget nem öltött. Nem akarok arra utalni, hogy történetileg bebizonyított tény, miszerint már 960 körül zsidók nem csak laktak Magyarországon, hanem azon összeköttetésnél fogva, melyben akkor a magyarok a khazarok zsidó királyához, Józsefhez állottak, kedvező helyzetben éltek, csak annak kiemelésére szorítkozom, hogy a zsidók már Kálmán alatt ingatlan jószággal bírtak, (I-75) hogy II Endre a római udvarral összeütközésbe jött, mivel a zsidó hivatalnokokat pártolá; hogy IV. Béla IX. Gergelynél kieszközölte, hogy zsidókat a korona szolgálatjára alkalmazhasson és polgári állapotukat szabadalmi levél által rendezte.

Igaz ugyan, hogy a 14-ik században az üldözés mániája a külföldről hozzánk is átcsapott, de ez csak halvány utánzása volt a nyugaton akkor annyira tért foglalt általános divatnak s különben is csak ephemer jelleggel bírt; a türelmi adó pedig, mely a múlt században nálunk meghonosított, nem volt a magyar törvényhozás műve. S míg még Franciaországban is a forradalom nivelláló működése mellett Maury apát, La Fare püspök és mások ellenzése folytán Mirabeau menydörgő ékesszólásának sem sikerült eleinte a zsidók egyenjogusítását érvényre juttatni, sőt az Elzász-lothringiai zsidók később is kivételes helyzetnek lettek alávetve, addig nálunk már az 1790/91-iki országgyűlés teljesen át volt hatva a haladó kor felvilágosult szellemétől, az 1807-iki országgyűlés pedig »egyenlő terhek, egyenlő jogok« jelszava alatt a későbbi zsidóemancipáczióknak egyengette az utat; és habár még újabbi törvényeinkben is a vallást illetőleg a középkor és ujkor fognak kezdet, mégis épen a lelkiismereti szabadság föltétlen érvényre jutása tette ezen állapotot türethetővé.

Ezzel korántsem akarom mondani, hogy a zsidó vallás recipiálását továbbra is halasztani lehetne; mert az igazság, a józan politika sugallata és a kor követelménye azt egyiránt sürgetik. A türelmesség bármily nemes kutforrásból eredjen is, távolról sem fedezi vallás dolgában azon követelményt, melylyel a modern jogállam polgárainak tartozik; találóan mondja Mirabeau éppen a zsidó vallás recipiálása érdekében a nemzeti gyűlésen tartott egyik beszédében: »Nem szónokolok a türelmesség nevében; a korlátlan vallásszabadság előttem oly szentesített jog, hogy ha arra e kifejezést »türelmesség« alkalmaznám, maga a kifejezés is előttem zsarnokinak tűnék fel.«

Ezek után áttérve Eötvös képviselőtársamnak sajátképeni felszólalására, az két irányban köti le figyelmünket, amennyiben t. i. nem csak azt hangoztatta, hogy a zsidó vallásnak dogmái, hanem azt is, hogy a magyar zsidóság két árnyalata között dogmatikus eltérések vannak. Mindkét állításra kívánok röviden reflektálni.

Sokkal kevésbé vagyok theologus, semhogy azon többször hangoztatott nézet védelmére mernék kelni, mely szerint csak a keresztény egyház szempontjából lehet egyáltalán dogmáról beszélni, mert csak ezen egyház állapította meg normatív tekintélylyel azon tétéleket, melyeknek megtagadóit häretikusoknak stygmátizálta. Hiába állította volna össze Origines »De principiis« czimü munkájában vagy Augustinus »de doctrina christiana« és »de fideae symbolo« czimü irataiban a keresztény vallási tanokat, mert egyedül egyéni tekintélyükkel nem bírtak volna azoknak általános kötelező jelleget kölcsönözni; csak az egyházi zsinatok adtak azoknak oly szilárd alapot, hogy az idők rázkódtatásainak is ellentállani képesek voltak.

De bármikép vélekedjünk ezen kérdés fölött és bármikép tekintsük is a »dogma« lényegét, a legtekintélyesebb zsidó hitirók megegyeznek abban, hogy a zsidó vallás dogmanélküli vallás; sőt még azon számba jöhető tekintélyek is, akik az ellenkező nézetet vallják, vagy épen nem bírják állításaikat igazolni, vagy oly eltérő nézeteket nyilvánítanak, hogy már ezen körülmény egymagában is arra késztet, miszerint állításaik kételyeket gerjeszsenek.

A mi az ó testamentumot illeti, helyesen hivatkozik Mendelssohn »Jeruzsalem« czimü munkájában arra, hogy ott egyetlen egy »credo«-ra sem akadunk, a biblia történelmi és aethikai részeitől eltekintve, csak meg- és abbanhagyásokról intézkedik parancsolólag, mindenhol csak arról van szó, hogy Izrael mit tegyen és ne tegyen, de nem arról is, hogy mit higgyen. Igaz, hogy az egyistenbeni hit képezi egész vallásunknak kiindulási pontját, de csak azért emelik ezt ki oly gyakran próféták és zsoltáristák, hogy vallásunkat minél kirivóbb ellentétbe állítsák a többi pogány vallásokkal. Mendelssohn mindebből azt dedukálja, hogy a zsidó vallás nemcsak igen jól egyeztethető össze a gondolat és lelkiismeret szabadságával, hanem, hogy az ezen szabadság terén is áll. A zsidó vallás — mondja Mendelssohn — nem akar, mint a keresztény vallás, kinyilatkoztatott vallásnak tekintetni; általános vallásstanokat, örökös igazságokat nem lehet kinyilatkoztatni; a zsidóság

csak kinyilatkoztatott történeti igazságokat és kinyilatkoztatott törvényeket ismer, és ezek számára feltétlen alávetést követel: „Glaube und Glaubensartikel“ — mondja Mendelssohn — „sind dem alten Judenthume fremd.“

A Talmud-korszakban akadunk ugyan egyes oly auctoritások nyilatkozataira, melyek vallási alaptételek jellegével birnak. Így mondja a misna (Szanh. 10.1) »A következők nem részesülnek a jövő életben; a kik tagadják a feltámadást, a tórah isteni eredetét és az epikureusok.«

Hogy azonban ezen tételek dogmatikus jelleggel nem birnak, vagyis, hogy azok, kik e tételeket ignorálják, häretikusoknak nem tekinthetők, mutatja a Talmudnak azon állítása, hogy mindazon zsidók ivadékai, akik előtt a Sinai kinyilatkoztatás történt, zsidók maradnak még akkor is, ha más hitre tértek is volna át.

A rabbinikus korszakban is történtek kísérletek a zsidó hitelvek megállapítása körül, de mindezen kísérletek, valamint egyrésről a meghonosuló systematikus szellem kifolyásának tekinthetők, ugy másrésről a kísérletek állapotából ki nem léptek. Mily eltérések vannak pl. azon vallástételek között, melyeket Chananel b. Chusiel 1050 körül felállított és azon bölcsészeti ihlettől áthatott tanok között, melyeket Ábrahám b. Dávid ha-Lewi egy évszázaddal később hangoztatott. És habár Maimonides tizenhárom vallástételéről azt mondja, hogy ezek nem csupán egyéni meggyőződésének kifolyásai, hanem, hogy azoknak elfogadásától van a zsidóság kötelékében való maradás föltételezve, mégis látjuk, hogy Maimonides buzgó rabbik és theologusoktól bölcsészeti iránya és tanai miatt megtámadásoknak, sőt üldözéseknek lett kitéve; a nagy auktoritású Don Isaak Abarbanel pedig éppen a Maimonides-féle tételekre vonatkozólag azt tanította, hogy különös tantételeket azért nem lehet a zsidó vallás szempontjából felállítani, mert minden, a mi a Tórahban van, vallásbeli alaptétel jellegével bir, József Albo pedig a maimonidesi 13 tétel helyébe hármat állított. Kérdem már most Fötvös urat, illetve azokat, akiknek nevében felszólalt, lehetek-e én eretneknek tekinthető, ha csupán az Albo által felállított három tantételt fogadom el, a Maimoni-

des-féle tételeket pedig ignorálom? vagy eretnek v gyök-e én akkor, ha Maimonidessel tartok ugyan, de, ugy mint Abarbanel kívánja, a Tórah minden betűjének nem vetem magam alá? Tudom, hogy orthodox hitsorsosaim csakhamar készek lesznek a felelettel; amennyiben kérdéseimre azt fogják válaszolni, ime itt van a Sulchan Aruch, ez összefoglalja mindazon vallástételeket, melyeket a Tórahból következtöleg a Talmud és a Rabbik megállapítottak; aki a Sulchan Aruch alapján áll, azt elismerjük hitsorsosunknak, aki más alapon áll, az schismaticus, az häeretikus, azzal mi vallási közösségben lenni nem akarunk.

Ezen állításban egy petitio principii foglaltatik, melylyel mindenekelőtt tisztába kell jönnünk; t. i. azon kérdéssel, hogy valjon lehet-e a Sulchan Aruchnak azon tekintélyt vindikálni, melyet a zsidóság egy része annak tulajdonítani kíván s lehet-e azt mondani, hogy a ki a Sulchan Aruch alapján nem áll, az schismaticus?

[Folytatása a jövő számban.]

Az elismerés ünnepe.

Bischitz Dávidné szobrának leleplezése.

Azon kezdtem, hogy — „chercher la femme!“ — amint azt a méltóságos ünnepi szónoktól eltanultam. Oda állítottam annak a carrarai márványszobornak az eredetijéhez, amelylyel a fővárosi szegénygyermekkert-egylet kerti helyiségében a legnemesebb nő szívek egyike apostrofálva van. Kíváncsi voltam, hogy mit érez az a zsidó asszony, akinek kedvéért a legmagyarabb felekezet állásban, tudásban és tekintélyben első püspöke a magyar nemzet nemes asszonyait, a Szilágyi Erzsébeteket, Rozgonyi Ceciliákat, Zrínyi Ilonákat, Lorántfi Zsuzsannákat, Perényinéket és többi hirneves és névtelen utódaikat üttette fel történelmünk lapjain, hogy hozzá hasonlókat találhasson.

És ez az asszony, nem érzett mást, csak a vágyat, hogy e napon férfi lehessen.

És miért szeretett volna éppen e napon férfi lenni?

Mert szólni vágyott volna, s szerette volna elmondani, hogy:

„Uraim, Önök itt engem ünnepelnek, s elfelejtik, hogy én csak végrehajtója vagyok azon nemzetközi jötevő intentióinak, ki Eiffel-toronynyi szobrot érdemel, ha az én csekély működésem csak ököl-

nyire méltó is; megfelelnek arról, hogy Hirsch báró az, aki Magyarországon, mióta én nemes szenvedélyének szolgálatában állok, másfél millió forintot fordított jótékony czélokra. Azért hát, ha azt a nevet, melynek tulajdonosa Európában és Ázsiában 8 olyan irodát tart fenn, minő a vezetésem alatt álló évi 120.000 frt rendes adományával javadalmazott is — „a jótévő“ fogalmával jelöljük: a jótékony-ságnak minő csekély tartalmát kifejező jelző illet meg hát engem, engem, ki csak eszköze vagyok egy nemes szenvedélynek?! Valóban szinte kellemetlen helyzetbe sodort e nagyszerű megtiszteltetés az igazi jótévővel, az én megbizómmal szemben.“

Evvél a kis dikciójával is éppen azt árulta el az az asszony, kinek jóságos és szeretetteljes arczvonásait márványra találtak méltónak, hogy legalább is — rászolgált az összehasonlításra.

Az ilyen nőt nem is lehetett másként, mint az elismerés ilyen ünnepével ünnepelni, s hogy Bischitzné szobrának leleplezése valóban az elismerés ünnepe volt, bizonyítja az ünnepi szónok beszéde, továbbá ennek, a szoborbizottság elnökének és a jelenvoltak kiváló nagy részének személyiségei.

A t. hó 10-iki ünnepély lefolyása egyébiránt a következő volt:

Vasárnap délelőtt, jóval 11 óra előtt a fővárosi szegénygyermekkert-egylet akácfa utczai házának tágas udvarát a belépti jeggyel bejutottak annyira megtöltötték, hogy biz onnan akárhány későn érkezett ki is szorult. A piramisalaku homokkö-talapzaton álló s lepellel leborított márvány mellszobor előtt szőnyegekkel bevont és nemzeti zászlókkal díszített emelvény volt felállítva. Az emelvénynek akkora közönsége akadt, hogy az ünnepély megkezdése előtt az alája helyezett kecskelábak felmondták a szolgálatot s egy kis — de nem komoly természetű — zavar került felszínre. Hanem hát rövidke félóra alatt annyira nyíbe ütötték a dolgot, hogy mikor fél 12 órakor az egyetemi daloskör, Enyedi vezénylete mellett, rázendítette a »Szózat«-ot, nyoma sem volt a váratlan intermezzonak.

Radóczy János orsz. képviselő megnyitó beszéde képezte a program második pontját, mely a megjelenetek üdvözlése után a szobor felállításának történetét vázolta: A fővárosi szegénygyermekkert-egylet érdemes elnökségének kezdeményezésére több fővárosi és vidéki jótékonyegylet t. évi márczius hó 14-én tartott bizalmas értekezletén egyhangu lelkesedéssel abban állapodott meg, hogy azon rendkívüli érdemek elismerésül, melyeket Bischitz Dávidné urhölgy a hatvanas évek óta a jótékony-ság terén az egész országra kiterjedő önfeláldozó, buzgó és áldásos tevékenysége által kivívott, hálája, tisztelete, igaz szeretetének maradandó jelét és ünnepélyes kifejezését azáltal nyújtja, hogy Bischitz Dávidné jóságát sugárzó arczvonásait — Róna József szobrász vésője által márvány mellszoborban megörökítetteti s ezt oly nyilván-

nos jótékonyintézetben helyezi el, hol az ünnepelt hölgy a felebarát szeretet szolgálatában különös tevékenységet fejt ki. Ezután a szobor felállítása helyéül kiválasztott egylet helyiségére esett választást — mert hisz az ünnepelt urhölgy jótékony-sága majd minden fővárosi s vidéki jótékonyintézetre kiterjed — avval indokolván, hogy a fővárosi szegénygyermekkert-egylet az, hol a felebarát szeretet egész nagyságában és méltóságában nyilvánul, az ünnepi beszéd megtartására, zajos éljenzés mellett, Szász Károlyt kérte fel.

Szász Károly, ref. püspök, teljes egyházi ornátusban lépett a szószékre s egy valóban remek beszédben, melyben ismért ékesszólásának minden ereje megnyilatkozott, méltatta az ünnepelt érdemeit. Abból indult ki, hogy a XIX. századot, melyet a felvilágosodás gőz- és villany századának tartanak; inkább a humanismus századának nevezhetjük; mert a humanismus a jelen században nagyszerű jótékony-sági műveket létesített. A kórházak, gyermekmenhelyek, bölcsődék és hasonczélu intézetek száma ezernyi. És hogy ez a jótékony-ság ilyen hatalmas lendületet nyert, az első sorban a nők érdeme, kik a gyakorlati emberszeretnek valóságos apostolai (zajos éljenzés). Mindvégig nagy figyelemmel hallgatott beszédének különösen az a része keltett nagy hatást, melyben a magyar nők humanitarius működését ecsetelte, s ennek kapcsán áttért az ünnepeltre. Beszédének e részéből adjuk a következőket:

„Egy pillantás hazánkra, s ennek szívére, fővárosunkra, mily vigasztaló, mily fölemelő! Nem egy század, csak az utóbbi fél- sőt negyedszázad, mennyit teremtett e téren nálunk is! A hol ötven évvel ezelőtt még semmi, huszonöt évvel ezelőtt még oly kevés volt, ma mennyi jótékony intézettel, az emberszeretet mennyi tényével s azoknak mily virágzásával, mily sikerével találkozunk! De a legtöbbnek alapját gyöngéd női kezek tették le s minden árvaház, szegénygyermek-menhely, kórház, ápolda — bölcsöde, küszöbén nőkkel — mindenütt nővel, a jótékony-ság angyalával találkozunk. A magyar nemzet nagy fia; mellet nemes asszonyaira is mindig méltán büszke volt; a Szilágyi Erzsébetek, Rozgonyi Ceciliák, Zrinyi Ilonák, Lorántfi Zsuzsánnák soha sem fogtak el a magyar történelem lapjairól. Nagyjaink ma is vannak, büszkén tekintünk rájuk; de nemes hölgyekben soha sem voltunk gazdagabbak, mint ma, mert a jótékony-ság soha sem vett akkor terjedelmet s nem nyitott a női szívnek, a női kéznek akkora mezőt, mint korunkban. Perényiné, ki a mohácsi mező holtjait temette; s azok a hírneves és névtelen hölgyek, kik annyi ádáz harc sebesültjeit kötözgettek, ezek a mai magyar nők igazi példányképei. S követőknek sora, hála istennek, nagy, nagyobb, hogysem felsorolhatnók, egyenként megnevezhetnők, még ha szerénységüket, melynél csak jóságuk lehet nagyobb, kimélni nem akarnók is. Legyen elég megnevezni, egy — nem egyet sem!

Még azt sem, kinek arca márvány másolatát ama

lepel-fedi. Bár méltó volt reá, hogy a tisztelét, kegyelet és hála elsőnek tegye azok közt, kik ily kitüntetést érdemelnek; de nem egyedül méltó az elsőre — mások is, többen is méltók arra. S ez örömrünk, büszkeségünk. Szegény ország volna, melynek csak egy derék, vagy nagy fia van; még szegényebb melynek csak egy nemes szivű asszonya volna s hála istennek, mi ily asszonyokban nem vagyunk szegények. Ő nem egyetlen, de egy azok közül. A jótékonyt az anyatejjel szopta s a legelső apai intelmekből és példából tanulta. Mint leány, otthonába, egy jótékony és emberszerető atya vezette be őt a másokon való segítség gyakorlatába. Mint nő, második neje egy derék férfinak s mostoha anyja három idegen gyermeknek, alkalma nyílt megmutatni, hogy a szerető szívek az idegen sem mostoha — s ez a csuf szó édesanyai névvé édesült az ő szívében s a gyermekek ajkán. Most még több idegen és mostoha gyermeke van — százan és százan — azoknak is mind édes anyjuk, mert jöltevőjük. Végül elmondta még, hogy a fővárosi szegénygyermekkert-egylet az ünnepeltnek műve, aki azt ő felségeik ezüst menyekzője alkalmából alapította s odahatott, hogy az egylet, mely ezelőtt három évvel 2—3000 frtból volt kénytelen kiadásait fedezni, ma 12.000 frtot költhet jótékony céljaira, s ő szerezte meg az intézetnek ama nagy jöltevő, a nemzeti és felekezeti költségeket nem ismerő emberbarát Hirsch báró pártfogását is, kinek, ha nevét kimondjuk, egész Európa viszhangozza: Isten áldja meg! Remek beszédét a szónok avval tejezte be, hogy »az ünnepelt mellszobra mint nemzeti emlék álljon itt, de egyuttal mint ösztönző is a jótékony-ságra, melyet az emberiség áldása kísér.«

Szünni nem akaró éljenek zugtak fel, erre a szobor zöld leple lehullott.

Ezután Grosz Lajos dr. egyleti igazgató az egylet nevében Szász Károlynak ünnepi beszédeért és a közönségnek jelenléteért köszönetet mondott. Radocza János pedig Ráth Károly főpolgármesternek levelét olvasta fel, melyben ez rosszullete miatt történt távolmaradását s e miatt jelzett beszédének elmaradását kimenti. Az egyetemi daloskör erre a „Hymnus“ eléneklésével befejezte a ritka szép ünnepélyt, melyen ott láttuk a már említettek kivül: Csáky Albin gr. ministert és nejét, ki a poliklinikai egyesületet képviselte, Berzevich államtitkárt, Gerlóczy polgármestert, Horváth fővárosi tanácsost, Ghyczy Béla altábornagyot, Verédy Károly budapesti, Tóth József pestmegyei tanfelügyelőket, Währmann Mór, Chorin Ferencz, Busbach Péter, Neumann Armin dr., Schwarcz Gyula, Krausz Lajos orsz. képviselőket; Földváry Mihály pestmegyei alispánt, Grünwald osztr. tanácsost, Ballagi Mórt, Lederer Abrahámot, P. Szathmáry Károlyt, Körösi Józsefet, Bachát Dániel ev. esperest; a hölgyek között: Damjanich Jánosné, Beniczky né Bajza Lenké, Bohus Szögyény Antóniát, Bulyovszky Lillát, G. Csillag Terézt,

Lipthay Béla bárónét, Královanszky né, Nyáry Béla bárónét, Hegedüs Sándornét, Krausz Währmann Renét; a pesti izr. nőegylet képviselőiben: Herczl, Pfeiffer és Popper urnókat; a gazdasszonyok egylete részéről: Böckéné, Adler Bankalári, Kohn Bertalanné, Herzberg A. asszonyt; a budai nőegylet részéről: Schubert Edéné elnök, Rosenzweig Sophia Saroltát. Ezekon kívül képviselve voltak a székesfehérvári, a nagykanizsai, újpesti, abonyi, galgóczi, váci, a hevesi Blau Henrikné vezetése alatt és a szolnoki nőegyletek, a budapesti orsz. nőegylet, a vörös-kereszt egylet, a fővárosi gyermekbarát egylet, a pesti izr. hitközség és körülbelül negyven fővárosi különféle jótékony egylet zászlóik alatt testületileg.

A mellszobor, mely karrarai márványból készült s piramis alakú homokkő talapzaton áll, a fővárosi szegénygyermekkert egyesület udvarán egy kis park díszét képezi. A talapzaton aranybetűkkel e szavak vannak vésve: „Bischitz Dávidnének hálás tisztelői, 1889. nov. 10.“

*

Este 8 órakor a vigadó termeiben banketten nyert tolytatást a szép ünnepély. Vagy 200-an lehettek jelen, köztük Radocza János, Kubinyi Árpád, Neumann Armin dr., Krausz Lajos, Reiner Róbert, Verédy Károly dr., Friedmann Bernát dr., Ágai Adolf dr., Schwarz Gyula dr., Tencer Pál stb.

Az asztalfőn Bulyovszky Lilla és Szász Károly között Bischitz Dávidné ült. Az első felköszöntőt Radocza János a királyra mondta, mint a humanismus legfőbb istápolójára. Utána Schwarz Gyula dr. lendületes hosszabb toasztban emlékezett meg az ünnepelt urnőről. Singer Mihály dr. zajosan megéljenzett pohárköszöntővel Szász Károlyt a költőt és püspököt méltatta; Neumann Armin dr. Radocza Jánost kiváló polgári és képviselői érdemeiért emelte ki, mint a ki mindig résen áll, ha rang és vallás különbség elenyészése mellett a jóban kell a polgárokat segíteni; Szász Károly püspök szellemes toasztja az ünnepelt boldogsága érdekében fakadt, melyet szűkebb körben hozzátartozói, tágabb körben pedig azok szereznek neki, akikkel jót tesz; majd Ágai csillogtatta meg esztrijét. Bulyovszky Lillához mint nőhöz és művésznőhöz intézte szavait, amiről maga is elismeri, hogy új dolog. De hát Szász Károly is megfordította annak a nőkre nem tisztelő mondásnak, hogy „keresd az asszonyt“ az értelmét. Sőt e napon még a leleplezést is rehabilitálták, mikor a szobrot leplezték le s így járt Hirsch báró is, akit épúgy mint Shakespeare a magyarázó tettek nagygyá. Hirsch báróról tudták, hogy gazdag, de őt nálunk csak Bischitzné leplezte le. Végül ha már ma benne vannak a leleplezésekben, bejelenti, hogy ő is leleplez valakit s az a szobor jeles megalkotója Róna József; Grósz Sándor dr. a szoborbizottságot, Kanócz István min. titkár a nőket éltette. Ezután Tencer Pál emelt szót s igen helyesen jegyezte meg, hogy ő a század végét a testvériség korszakának

tartja, mert ki merte volna azt az átéltek után hinni, hogy egy asszonynak jótékonyágát, kinek Bischitz Dávidné a neve, a magyar reform. egyház oszlopa, a magyar nemzet egyik kitűnősége, Szász Károly és Radocza János a főváros egyik legderekabb polgára fogják méltatni?! E változás előidézésére, igaz, olyan férfiúra volt szükség, minő Hirsch br. és olyan nőre, minő az ünnepe. Nem is szabad hát ez alkalommal Bischitzné geniusáról Hirsch báróról sem megfeledkezni, akire poharát emeli. E zajos éljenzéssel fogadott beszéd után még Erős dr. a sajtót és jelenvolt képviselőit, Feld igazgató pedig Grósz Sándor úrt éltette.

A szép társaság a legjobb hangulatban éjjél körül ösztözt szét, magával vivén egy minden ízében sikerült ünnepély emlékeit.

Zsidók a társaságban.

Hogy viselkedjenek a zsidók a társaságban? s különösen az olyanokban, hol más felekezetbeliekkel érintkeznek?

Midőn e tárgy fölött gondolkodom, önkéntelenül fölmerül bennem a kétely, vajjon lehet e egyáltalán az illetén nagyon is általános kérdések felett elmélkedni. Hisz minden ember a saját egyéniségének megfelelően viselkedik. A szellemes ember föltétlenül ragyogtatja szellemét; a heves temperamentumu nehezen kerüli ki az összeütközéseket, a hallgatag pedig aligha irányítja a társalgás menetét. Hadd érvényesítse mindenki tőle telhetőleg egyéniségét s ne akarjon olyan eszközökkel feltűnni, uralkodni, maga iránt érdeket kelteni, a melyek fölött nem rendelkezik. Nem lehet tehát helyes az olyan okoskodás, mely előszabja, hogy, neked zsidó így, neked keresztény meg így kell viselkedned. Viszont azonban kétségtelen, hogy vannak helyzetek és viszonyok, melyekben bizonyos viselkedés a leghatározottabban elítélendő. Gyakran ugyanis nem az egyéniség dominál a helyzet, hanem a helyzet az egyéniség fölött és ilyenkor csak egyetlen egy helyes és férfias föllépés képzelhető.

Nem mutat jó nevelésre, nem valami nagy műveltségre, társaságokban, melyekben különböző felekezetbeliek vesznek részt, vagy melyekről nem vagyunk teljesen bizonyosak, hogy nem tévedhettek-e más felekezetbeliek is oda, felekezeti kérdéseket hozni szőnyegre.

De hát mégis csak fordulnak elő illetén tapintatlanságok, még pedig hazánkban nem kis számmal, különösen a »zsidóságról, a zsidókérdésről, az antisemitizmusról« hallani igen gyakran vitákat oly körökben, melyeknek tagjai éppenséggel nem látszanak azzal törődni, ül-e közöttük zsidó, vagy sem.

Ily esetekben azután igen gyakran csodálatos észleleteket tehet a figyelmes szemlélő.

Valljuk be egész nyíltan, akadnak zsidók, kik »zsidó«-kérdések fölvetése alkalmával, habár bensőleg nem is valami nagy megnyugvással, de külsőleg még is egész nyugodtan képesek végig hallgatni a »vitát«, legbántóbb részleteit is, mintha a tárgy őket egyáltalán nem érdekelné. Sőt — s ezt már pirulva kell mondanom — találkoznak olyanok is, kik élve azzal, hogy zsidó voltukat a társaság egyik másik tagja nem ismeri, ily eseteknél, habár passzív módon is, de mégis eltagadják, hogy ők zsidók. Ez eljárást magukban pedig azzal mentegetik és indokolják, hogy ők fölötté állanak minden kisszerű felekezeti tekintetnek.

Másrészt szórványosan tapasztalható az is, hogy zsidók a társaságokban ismételen és föltűnően hangoztatják zsidó voltukat, hogy illeténkép minden esetleges czélzást jó eleve megelőzzenek. Ez az eljárás bizony nem egyszer a kérkedés színében tűnik fel s ép oly kevéssé helyeselhető, mint az előbbi.

Ha már ott vagyunk, hogy művelt emberek, kiknek a néptömegek művelése kellene, hogy hivatását képezze, ily határtalanul megvetendő s végtelen alantas felfogásokkal bírnak, hogy lefelé csupán csak a butítás munkáját végezhetik, ha már ott vagyunk, hogy művelt emberek között oly aljas szellem uralkodhatik, a milyennek előidézésén bizonyos hatalmasok évszázadok óta fáradoznak; ha már oda süllyedtünk, hogy efféle közönséges kérdésekkel komolyan foglalkozni kell, ideje tisztába jönni azzal, mi a zsidó részéről az egyetlen helyes eljárás, mely ugy az általános emberi, mint a specifikus felekezeti szempontból föltétlenül követendő, s melyet minden zsidónak, bármilyen az ő egyénisége, már csak azért sem szabad mellőznie, mert helyes férfias fellépési mód csak egyetlenegy képzelhető. S megjegyezzük, hogy nem képezhet kivételt még az a zsidó sem, ki netalán felülállónak érzi magát a felekezeti tekinteteken. Mert bizonyos incidensek alkalmával nem az a kérdés: magamra veszem é a támadást vagy sem? hanem az a kérdés: ellenem, ellenünk irányult-e a támadás vagy sem?

Sajnálattalraméltó tünet, de ugy van, hogy a reakció s az annak kifolyását képező klerikalizmus, valamint antisemitizmus egyes zsidó-körökre is éreztette romboló hatását, különösen olyanokra, kik nem állnak az intelligencia színvonalán és sokkal gyöngébb egyéniségek, semhogy kor-áramlatokkal megdaczolni képesek volnának. Mert tény, hogy az utóbbi évtizedekben nagyobb volt a kikeresztelkedések száma mint az előző évtizedekben, (S ez eredményből látható hová tendál voltaképp az antisemitizmus s mely érdekeknek szolgálatában áll! Nem egyéb mint vallás harcaza vallás ellen, bármennyire leplezi is ennek tendenciáját.) S vannak oly gyöngé egyéniségek is, kik érezvén a mai társadalmi viszonyok közt

zsidó-voltuk hátrányos oldalait, elég alantas szelleműek azt titkolni.

Nem hittük volna, hogy a reakció e tekintetben ilyen rombolást vihet végbe zsidók közt. Mert az már a legutolsó, az már a legrutabb; ha valaki nem büszke származására. Nincs az a kósa, csavargó nép, melynek egy az intelligencia magas fokára jutott tagja nem kell, hogy önérzettel említse, hnnnan származik és mi lett belőle! A zsidónép pedig a világ első kultur népe s így az abból való származást restelni nemcsak nemtelen, hanem ostoba is. A zsidóság bizvást odaállíthatja magát más népek mintaképeül. Évezredek elnyomatás daczára mégis volt benne oly erő, oly nagyság, hogy most már mindenütt a haladás zászlaját lobogtatja s a felvilágosodásra való törekvések élén halad. A zsidóság összesége nemcsak, hogy árnyat nem vett az egyénre, hanem még fénynyel veszi körül, mert nem képzelek méltóbb származást, mint oly néptől eredni, mely az egyetlen szent emberi czélt, a haladást, mindenütt zászlójára írta.

A zsidó tehát büszkeséggel említheti, hogy zsidó. Ha szóba kerül e kérdés, önérzetesen vallhatja magát zsidónak. Viszont pedig fölösleges ok nélkül zsidó-voltával előállania, mert az mások előtt úgy tűnhetik fel, hogy előnyeiket tolja előtérbe, vagy hátrányait igyekszik elhomályosítani. Ott, hol a zsidóságot megtámadják, természetesen minden zsidónak teljes lélekkel exponálnia kell magát. S nem szabad eltűnnie, hogy jelenlétében a legtávolibb czélzás történjék, mely a zsidóságra nézve elítélő lehetne. A legelső hangnál, mely kétséget nem enged czélja iránt, meg kell a zsidónak mondania, hogy zsidó s kérnie a fölvetett tárgy elejtését. Ha pedig ennek daczára a téma még sem vétetnék le a napirendről, a zsidónak föltétlenül el kell hagynia a társaságot.

Azonban kár volna ily eljárással az ellenkező végletbe esni s ez által a társaság fesztelen s jó hangulatára bizonyos terrorizmust gyakorolni. Legyen a zsidó érzékeny, de válogassa meg, hogy hol. Mert jó pajtások közt derült pillanatokban sok minden megjárja.

Palágyi Lajos.

A szombatosok áttérése a zsidó hitre.

Dr. Kohn Sámuel, pesti rabbinak »A szombatosok« című művének 18. fejezete.

1867. december 22-én fogadta el az országgyűlés, a rákövetkező napon a főrendiház a zsidók egyenjogusításáról szóló törvényjavaslatot, Ennek hírére, mint a megváltás üzenetét fogadták a szombatosok. Midőn hozzájuk eljutott a nagy ujság, hogy, mint azt egyikök, kihallgatása alkalmával, később kifejezte, »a zsidó a magyarral egy rangra emeltetett, s az ország-

gyűlés megengedte, hogy a zsidó, mint bárki, szabadon imádhassa Istenét«: a szombatosok, kik már rég zsidóknak érezték magukat, annál zajosabban fejezték ki örömüket, minél hosszabb ideig kellett vala elrejtjenök legbensőbb érzelmeiket. A bözödujfalusiak három napon át ültek örömmünetet s a szomszéd Erdő-Szent-Györgybe rándulva, az ottani zsinagóga előtt nyilvános körmenettel, tánczczal ünnepezték a zsidók egyenjogusítását. Aztán pedig többen közülök, minteky készülve a jövődökre, felkérték a köztük élő Wolfinger Salamon nevű zsidót, tanítaná őket a héber olvasásra s imádságokra. Wolfinger ráállt kérelmükre, s tudványó tanulóit, meglett, s többnyire megöszült férfiak, a hosszú téli estéken feszült figyelemmel hallgattak fiatal tanítómesterükre, kinek összes zsidó-theologiai tudománya a héber olvasásra s a mindennapi zsidó-élet közönséges ismeteteire szoritkozott,

Ez a Wolfinger Bácsme gyében, Zentán született s mint szappanos-legény került Bözöd-Ujfaluba. Ottan pedig 1864-ben feleségül vette egy vagyonos szombatosnak, Kovács Pál Sámuelnek Sára nevű leányát, ki néhány évvel azelőtt titkon a zsidó hitre lépven, Rózner Jakab Hévizen lakó zsidóval kelt egybe, de Hajnald fellépése következtében, zsidónak nevelt gyermekével atyjához visszatérni kényszerítetett, mire férjétől elfogadta a váló-levelt. A rákövetkező évben, 1865-ben Maros-Ludason mint szappanos mester telepedett le, de műhelye leégvén, vagy félév múlva vjsszatért Bözöd-Ujfaluba, hol ipja segítségével boltot nyitott, s az alantabb elbeszélte események lefolyása alatt, amint látni fogjuk, nem csekély szerepet játszott.

Még nagyobb s örvendetesb feltűnést, mint a zsidók egyenjogusítása, a nemsokára ezután az országgyűlés elé terjesztett vallásügyi törvényjavaslat keltett a szombatosok közt. Ennek hírére ifj. Kovács Sándor utján vették, kinek, mint a falu jegyzőjének »a falu ujság lapja járt,« melyből a dolgot úgy adta elő, mintha a javaslat már szentesített törvény volna. S a szombatosok erősen kezdték hinni azt, a mit elhinni szerettek, hogy t. i. »most már; a ki 18 éves korát betöltötte, akármelyik vallásra áttérhet,« természetesen az emanczipált zsidókéra is. Ebben a hitben megerősítette őket Wolfinger is, ki a zsidó felekezeti lapokból hasonlókat olvasott ki, valamint egy Dicső-Szent-Mártonból való Geiger nevű irnok, vagy jegyző, ki Bözöd-Ujfalun átutazván, a szombatosok kérdésére: vajjon csakugyan szabad-e a zsidó hitre való áttérés, határozottan igennel felelt.

A szombatosok táborában most hatalmas, s mint később kitűnt, vissza nem tartható mozgalom keletkezett, melynek végczélja a zsidóságra való nyílt áttérés volt.

Rajongó buzgalmukkal ez alkalommal is az

asszonyok tüntek ki. Egyes szombatos nők, már az 1858-iki év elején, tanuk kíséretében jelentek meg papjuk előtt és kinyilatkoztatták, »hogy kedvök van által állni az izraelita vallásra,« Valamivel később két öreg szombatos állt az addig terv nélkül folyó mozgalom élére. Bözöd-Ujfalun az akkor 67. éves Kovács Pál István, a szomszéd Nag-Ernyén, hol szintén lakott néhány szombatos család a 66 éves idősb Kovács Mózes. Ez a kettő április vége felé fölkereste Wolfingert, kérvén őt, segitene őket, hogy hozzátartozóikkal a zsidó hitre térhessenek,

Tanácskozácsaiknak az volt az eredménye, hogy Wolfinger a vallás- és közoktatási miniszteriumhoz intézendő kérvényt fogalmazott számukra, melyben előadták, hogy ők azoknak az utódai, kik már 280 év óta, majd titokban, majd nyilvánosan gyakorolnak zsidó szertartásokat, most pedig házuk népével együtt »testestül-lelkestül lettek zsidókká.« Hivatkoztak az erdélyi főkormányáséknek 1834. április 26-án 2011. és 2012. sz. a. kelt rendeletére, mely, mint fentebb (327. i.) láttuk, az akkoriban perbe fogott őseiket felmenti, minthogy a zsidózást rájuk nem bizonyíthatták. E nyilatkozatot oly színben tüntették fel, hogy őket, mint zsidókat elismerte. Vonatkozással ezen állítólagos elismertetésükre, »esedeznek, a kormány ismerné el őket, mint zsidókat, a többi zsidók sorában.« Ezen németül, még pedig meglehetősen hibásan és ügyetlenül fogalmazott kérvényt, miután tizenkilenczen, köztük nem kevesebb, mint tizen-negy Kovács aláírták, május 1-én Budára küldték.

E kérvényük elintézését be nem várták. A fentemlített két Kovács, a kérvény aláírói közt is az első, türelmetlenül szorgalmazták a zsidóságba való tényleges felvételüket s azonnal hozzáfogtak hönápolni óhajuk valószínűsítéséhez

Már a kérvénynek elküldése utáni napon, máj. 2-án, kijelentették Sebesi József, bözöd-ujfalusi plébános előtt, hogy a katolikus vallásból kilépnek és zsidó hitre térnek. Ezen még kétszer ismételt nyilatkozatokról a magukkal vitt tanukkal bizonyítványt állítottak ki maguknak, azután pedig kérték Wolfingert, járna közben az erdő-szent-györgyi rabbinál, hogy zsidókká lehessenek.

»Nem hittem — ezt írja Wolfinger — hogy ők oiy odaadással a súlyos operációnak és rákövetkező betegségnek kitegyék magukat. Megmagyaráztam nekik, hogy mily nagy fát mozgatnak, de ők szilárdul megmaradtak komoly elhatározásukban.« Bözöd-Ujfalura hívták az erdő-szent-györgyi metszőt, ki ottan a ritualis körülmételést is szokta végezni s ez május 31-én mind a kettőn véghezvitte a fájdalmas műtétet, mely után vagy három hét múlva, teljesen fölgyógyultak. Kovács Pál István az Ábrahám nevet, idősb Kovács Mózes pedig az Ábrahám Izsák nevet nyerte.

A példa hatott. Midőn az ifjabbak látták, hogy a két öreg olyan szerencsésen esett át a súlyos műtéten, sűrűbben kijelentették katolikus, illetve reformatus, vagy unitárius papjuk előtt, hogy zsidó hitre térnek.

(Folytatása következik.)

TÁROZA.

NEILA.

Elbeszélés a zsidó népeletből.

VII. FEJEZET.

Lottika eltűnt.

[Folytatás.]

A cházn és énekese a fenn leirt jelenet után ismét szívélyesebben kezdtek közlekedni és viszonyuk sok tekintetben javult.

Lottiról azonban mitsem hallottak azontúl sem. Ujság nem igen járt a helységbe, legfeljebb a plébánosnak, meg a jogyzőnek, de különben sem gondoltak arra, hogy a hírlapokban is állhatna valami az eltűnt leányról.

Annál nagyobb volt Efraim bámulata, mikor véletlenül egy ujságfoszlány jutott kezei közé és a mint unalomból betűzgette, azt olvasta, hogy a budapesti oporában óriási sikert aratott egy fiatal, magyar születésű énekesnő, ki Olaszországban végezte tanulmányait. Elmondta a hírlap azt is, hogy a művésznő, ki Sorino Neila név alatt játszott, hir szerint egy szegény kántornak a leánya és valami nagy urnak köszönheti kiképeztetését.

Efraim újból meg újból olvasta a hirt.

— Megvan Lottika, mormogá . . . Lottika meg van . . . Oh, hogy megőrül majd az apja!

Felkereste Sór Mendelt.

Ez csakhamar észrevette, hogy a kontrázó arcza nagyon is ragyog az örömtől.

— Jó reggelt, Sór Mendel! kiáltja a mesórer vigan.

— Jó reggelt, Mi ütött beléd?

— Miért kérded?

— Pálinkás volt talán a jó reggel?

— Hová beszélsz?

— Hát minek örülsz olyan nagyon?

— Elutazom.

— Már megint kezded?

— Oh, csak néhány napra távozom.

— Hova?

— Budapestre.

— Tréfálsz?

— Cseppet se.

— Mi keresni valód van a fővárosban.

- Mulatni megyek.
 — Te, Efi, neked valami bajod van ma.
 — Ugyan, hát miért ne mulatnék egyszer én is.
 — Aztán milyen mulatságra vágyódsz?
 — Az operába akarok menni.

Sór Mendel önkéntelenül összerezzent.

- Az operába? kérdi remegve.
 — Nő igen! Régen szerettem volna már operát hallgatni s minthogy most Budapesten egy nagyszerű művésznő énekel, hát elmegyek . . . megnézem . . . Miért is ne! . . . Jössz velem?

A vén cház n olyan volt, mint a fal. Sápadtan, remegve bámult maga elé, Hangja néhány pillanatra elakadt és hiába akart megszólalni Végre ki-tört belőle:

- Mi az a művésznő, kicsoda?
 — Neilának hívják!
 — Lottika! sikoltott fel a kántor, Lottika, én egyetlen gyermekem. Megláthatlak hát még egyszer.

Izgatottan futkosott fel s alá a szobában, folytonosan emlegetve Lotti nevét.

— Megyünk, megyünk, mondá. Még holnap sietünk Budapestre.

És el is indultak másnap.

A vasuti állomásig jó hosszú ut volt.

— Nálad van e a pénz? kérdi a cház n

— Micsoda pénz?

— A mit a kastélyban kaptál.

— Nálam van. Magamhoz vettem.

— Jól tetted . . . de meg ne érintsd!

— Hát akkor? . . .

— Ne kérdezősködjél . . . Van nálam annyi, a mennyiből megélhetünk.

— Nekem mindegy!

Utközben Sór Mendel betért a temetőbe is.

Aztán kettőztetett léptekkel sietett a pályaudvar felé.

VIII. FEJEZET.

Sorino Neila.

Sór Mendel és hű kísérője egy harmadrangu szállóban béreltek szobát. Csak rövid ideig pihentek meg, mert alig várták, hogy az utczákon járhasanak.

Már reggeli hét órakor tavoztak a szállóból.

Néhány percz mulva meglátták, amint egy ember felragasztotta sz opera szinlapját.

A vén cház n remegve olvasta, hogy a Hugenottákat adják, s hogy Valentina szerepét Sorino Neila kisasszony fogja énekelni.

— Neilá, Neilá! látod? suttogá a meschorernekj Az én leányom . . . Kinyomatják a nevét . . .

— De hátha nem . . .

— Halgass, te szerencsétlen . . . Még kételkedni mersz . . ! Ez az én leányom . . . Sorino . . . Nem veszed észre, hogy benne van a Sór név . . .

Tovább haladtak az utczán.

Egyszerre egy palota kapujánál a portás intett nekik, hogy megálljanak.

Hintó hagyta el a házat.

Megálltak.

(Folytatása következik.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **október végén** lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre 8 frt — kr.
 fél évre 4 frt — kr.
 negyed évre 2 frt — kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak

egész évre 7 frt — kr.
 fél évre 3 frt 50 kr.
 negyed évre 1 frt 75 kr.

Az „Egyenlőség“

szerkesztősége és kiadóhivatala

Budapest, Váci-körut 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1889. november hó 17.) 5650. chesvón hó (29 napos) 23-ika. Hétfő 24-ike. Kedd 25-ike. Szerda 26-ika. Csütörtök (jombkipur-kóton) 27-ike. Péntek 28-ika Szombat (bejelentik az új chódest — m'vórchin hachódes) 29-ike. Hetiszidra: **Tóldósz.**

Hazai hírek.

— A pesti izraelita hitközség új választmánya f. hó 12-én gyült egybe megalakulás céljából. Az 50 választmányi tag az öt ügyosztályba a következőképen osztattak be.

Hitközségi elnök: Wahrmann Mór. Hitközségi alelnök: Deutsch Sámuel.

I. Szertartási ügyosztály. Ügyosztályelnök: Deutsch Sámuel, előjáró, háztulajdonos. Ügyosztálytagok: Bloch Mór, kereskedő, Brüll Ármin, nagykereskedő, Deutsch Jakab, háztulajdonos, dr. Farkas Emil, ügyvéd, Fleischl József, háztulajdonos, Münz Sámuel kereskedő, dr. Neumann Ármin, országgyűlési képviselő, Tornyai Schosberger Zsigmond, földbirtokos.

II. *Iskolai ügyosztály.* Ügyosztályelnök: Schweiger Márton, előljáró, földbirtokos. Ügyosztálytagok: dr. Brüll Ignác, angol alkonzul, dr. Friedmann Bernát, ügyvéd, dr. Mezei Mór, ügyvéd, dr. Neményi Ambrus, országgyűlési képviselő, dr. Neumann Antal, ügyvéd, dr. Stiller Mór, ügyvéd, Tencer Pál, szerkesztő, Erényi Ullmann Imre, nagykereskedő, dr. Weinmann Fülöp, királyi közjegyző.

III. *Jótékonyági ügyosztály.* Ügyosztályelnök: Adler Lajos, előljáró, bankár. Ügyosztálytagok: Atlasz Sámuel, háztulajdonos, dr. Böke Gyula, egyet. tanár, Ehrlich Mózes, földbirtokos, Fleischmann Ede, kereskedő, Herzmann Bertalan, kereskedő, Reusz Károly, háztulajdonos, Schlesinger Ignác, nyomdász, Totis Adolf, kereskedő, Weil Simon, magánzó.

IV. *Pénztári ügyosztály.* Ügyosztályelnök: Pfeifer Ignác, előljáró, háztulajdonos. Ügyosztálytagok: Adler Mór, nagykereskedő, Domonyi Brüll Miksa, németalföldi főkonzul, Hatvani Deutsch Bernát, földbirtokos, Kerpich Lipót, nagykereskedő, Kohner Zsigmond, nagykereskedő, Megyeri Kraus Lajos, országgyűlési képviselő, Kunewalder L. M. nagykereskedő, dr. Schoenberg Ármán, ügyvéd, Weisz Berthold, gyáros.

V. *Gazdasági ügyosztály.* Ügyosztályelnök: Nagel Ármán, földbirtokos. Ügyosztálytagok: Baumgarten Lajos, nagykereskedő, Deutsch Simon, magánzó, Freund Vilmos, műépítész, Grünbaum Miksa, nagyiparos, Jellinek Henrik, közvasuti igazgató, Mandl Ignác J., háztulajdonos, dr. Schreyer Jakab, ügyvéd, Sternthal Adolf, földbirtokos, Wolfner Lajos, gyáros.

— **Az új kórház javára** a lefolyt héten a pesti izraelita hitközség előljáróságánál a következő új adományokat jelentették be: Grosz Zsigmond felemelte 1000 frtos adományát 2000 frtos ágyalapítványára, Lindenbaum Mór adományozott 1000 frtot, Bleyer Albert 200 frtot, Abeles Zsigmond, Abeles Izidor, Kallmann D., Hegner Dávid 150—150 forintot, dr. Schwarcz Ármán, Ofner Lipót, Fuchs Fülöp, Pollák Manó, Baumgarten Bernát 100—100 frtot, Zilzer Salamon 60 frtot, Hirschler Mór, Préger Gyula, Schnitzer

és Weisz, Ferber Ármán, Ferber József, Bauer Samu, Bauer sz. Müller Auna 50—50 forintot.

— **Az új kórház összes költségeinek fedezésére** még 20.000 forintnyi összeg hiányzik. Az annak idején megállapított költségek a berendezéssel együtt 480.000 frtra lett előirányozva, mire eddig 497.215 frt gyűlt össze, azaz 17.215 frttal több, mint a mennyi előirányozva volt. De a tényleges költségek még többel, közel 37.000 frttal multák felül az előirányzatot, úgy, hogy, mint említők, 20.000 frt hiány mutatkozik. Nem kétkedünk, hogy ez az összeg is be fog folyni, amint befolyt a félmillió frt. Mert bizonyára vannak még, kik adományaikkal eddig elmaradtak — hiszen mindössze 600-an adakoztak — és kik most szívesen megragadják az alkalmat, hogy a nevezett hiány fedezésére hozzájáruljanak.

— **Megjárták!** Pillanatig sem kétkedtünk, hogy sem a fővárosi tanács, mint első, sem a kultuszminiszterium mint legmagasabb forum nem fogja engedni, hogy, az oly fenségesen működő pesti izraelita hitközség beláthatlan kárára, új hitközség támadjon a fővárosban pusztán — spekulációból. Az anyahitközség elhatározta, hogy véget vet a frivolitásnak, melyet a mézárós urak a kóserhus kimérése körül üztek és intézkedett oly módon, hogy a hívő azzal a megnyugvással veheti a drágábban fizetett kóserhust, hogy az kóser is. Ismeretes olvasóink előtt — hisz lapunk eléggé ostromozta — hogy a mézárós urak erre új, vallásosabb hitközség alakítására tették össze magukat, mire már megvolt a rós-hakohol is. Mint status-quo hitközség úgy mérhetik a hust, mint nekik tetszik, s minthogy az új hitközség csupa kemény mézárósokból állana, könnyen megbirkóznának akár két Sulchan-Aruchchal is, melyet a status-quo hitközségek magukévé szoktak tenni. Ismertettük annak idején a fővárosi tanács határozatát, mely megérdemelt kemény lecke volt a község-csinálók számára. A tanács felismerte, hogy a mézárós urak tisztán üzleti szempontból óhajtanak új községgé alakulni, mit indignációval utasított vissza, annál is inkább, mert a pesti izraelita hitközség — és erről magasztaló szavakban szólt a tanács határozata — úgy erkölcsi, közmívelődési, mint emberbaráti tekintetben tökéletesen feladata magaslatán áll. A kultuszminiszterium határozatát, hova az ügy aztán felterjesztették, a mézárós urak e napokban vették és ez elég furcsán hathatott az urakra. Ők, hogy tetszésük szerint mérhessék a kóserhust, elfogadták az új községet is, mi elég baj volt reájuk nézve; a kultusz-

miniszter azonban elhitte nekik, hogy Sulchan-Aruch-beli község után áhítoznak, ezt meg is engedte nekik, de kóserhust nem mérhetnek. Azaz a kultuszminiszter megengedte a mézáros uraknak, hogy új, jámborabb imaegyesületet alakíthatnak, új, független hitközségre azonban „hiányzik a morális alap.“

— **A pesti új zsidókórházat,** melyről lapunkban Böké Gyula dr. és Báron Jónás dr. kórházi főorvosok jeles ismertető cikkeket irtak, f. hó 17-ikén d. e. 10 órakor fogják ünnepélyesen felavatni. A felavatási ünnepségre a hitk. előjáróság belépti-jegyül szolgáló meghívókat küldött szét. Az ünnepély programja a következő: I. 121. zsoltár, énekiik a templomi főkantor és karszemélyzet. II. A kórházi bizottság elnöke előadja az új kórház történetét és az építési bizottság nevében az épületeket a hitközségnek átadja. III. A hitközség elnöke a kórházat a hitközség számára átveszi és rendeltetésének átadja. IV. A hitszónok felavató imája. V. Hymnus.

— **Páparól — M.-m. Frankfurtba.** Dr. Breuer Salamon, a pápai orth. hitközség rabbiját Majna melletti Frankfurt híres hitközsége választotta meg rabbijává a hírneves Hirsch Sámson Rafael rabbi helyére, kinek dr. Breuer legifjabb veje. Az új főrabbi hívei közé Rotschild Vily bárót a frankfurti világház fejét is számlálni fogja, kinek a frankfurti konzervatív hitközség nagy részben köszöni felvirágzását és ki egyike Németország legvallásosabb zsidóinak.

— **Iskolás gyermekek felruházása.** Mátészalkai tudósítónk értesít bennünket, hogy ott, mint minden évben, úgy az idén is felruházták az odavaló izr. iskola szegénysorsu gyermekeit. A felruházás költségeit az izr. nőegylet viselte, melynek élén a jótekonyságban buzgó szalkay Schwarcz Jakabné áll. A ruhakiosztás ünnepséggel volt összekötve.

— **A bácstopolyai iskolaszék** f. hó 6-án Stern Mór elnöklete alatt tartott gyűlésén elhatározta, hogy iskolájának szegény sorsu növendékeit téli ruhával látja el s ebben való segédkezésre felszólította az izr. nőegyletet is. Az iskolaszék az idén 40 gyermeket tanszerekkel és könyvekkel látott el.

— **Új iskola épületet** emelt a szeghegy-feketehegyi izr. hitközség, melynek létesítése körül Reisz Fülöp dr. hitközségi elnöknek kiváló rész jutott.

— **Bonyhádról** írja levelezőnk, hogy az ottani elhunyt volt főrabbinak Pollák Mózesnek, kit tavaly tettek örök nyugalomra, sírkövét gyászünnepély mellett m. hó 29-én állították fel. A nagyszámu közönséghez ez alkalommal a mostani rabbi Grünwald Juda szép gyászbeszédet intézett, melyben az elhunyt életét ékes szavakkal vázolta. A gyászünnepélyen a boldogult főrabbinak két fia is szónokolt.

— **A bolányesi izr. hitközség** egy új iskolaépület építését határozta el. A telket e célra már meg is

szerezte s az építkezés költségeire is van kellő fedezet, ami különösen a hitk. elnöknek, Löwy Lipótnak érdeme.

— **Esküvő.** Palotai Rudolf, a Lukács-fürdő tulajdonosa Karsai Miczit, Karsai Ignác nagybirtokos leányát oltárhoz vezette. Az esketést a dohány utcai zsinagógában Kohn Sámuel dr. rabbi végezte s a szertartásos énekeket Schuchny kantor adte elő.

— **Halálozás.** A dunaszerdahelyi hitközség elnöke nek neje, Goldberger Mária, ki jótekonyságáról egész Pozsony megyében ismert volt, f. hó 11-én 65 éves korában elhunyt.

— **A zsidófaló pópa.** Petrozsényből írják, hogy a perillai görög keleti lelkész a múlt vasárnapon kezében tört villogtatva menndörgött, a zsidók ellen s az összssereglett parasztokat ellenük lázitotta. Ebbeli buzgalmában a pópa megfélemlkezett a király és kormány iránti tisztességről is, s ezeket is gyalázó szavakkal illetve — mert a regale jogot zsidók nyerték el. Végül annyira elragadta a felebaráti szeretet hirtetőjét szónoki képességének tüze, hogy hallgatóit felszólította, hogy másnap reggelén minden zsidót tegyenek el láb alól. Midőn egy tekintélyesebb zsidó polgár hallgatásra intette a pópát, ez annyira belemelegedett vadonat új szerepébe, hogy a törrel neki esett s leszurással fenyegette. A község higgadtabb gondolkodásu elemei és a zsidók ennek folytán katonai segílyt kértek a belügyministertől.

— **Két hegedűművésznök sikere.** A „Journál de St. Petersburg“ írja, hogy Auer Lipót egy koncertjével, melyet a vezénylete alatt álló és általa alapított orosz zenészi társaság zenekara első bemutatója alkalmából tartott, annyira elragadta közönségét, hogy az igen meleg ovációkba részesítette. A másik hegedűművésznőről Südfeldről, Nordau Miksának, rokonáról, Buenos Ayresből érkezett hír, hogy hegedű játékaival ott olyan elragadtatást keltett, hogy minden arisztokrata család meghitta magához a lapok pedig nagyon dicsérik brillant technikáját, művészi felfogását, ugyszintén játéka előkelőségét is.

— **A nagyváradi izr. nőegylet** egyik elhunyt jótévéjének, Schwimmer Annának, emlékére f. hó 18-án gyászünnepélyt rendez. Schwimmer Anna az egyletre egy 40.000 frt értékű házat hagyott, hogy azt leány árvaháznak rendezze be.

— **Neményi Ambrusnak** a magyar államvasuti politikát tárgyaló könyvéről a „Times“ igen elismerőleg emlékezett meg. Figyelmébe ajánlja olvasóinak a tanúságot, melyet a nagy szabásu műből levont s végül azt jegyzi meg, hogy a Neményi műve „egy igazi munka“ s méltó az angolok figyelmére.

— **Kinsky Nusi grófnak** egy nemes tettéről ad hirt egyik fővárosi napilap. Buziáson ugyanis egy szegény zsidó asszonynak minden holmija dobra volt kerülendő. Az inség állal megviselt asszony és négy gyermeke remegve várta a pillanatot, melyben el-

hurcolják fejkől az utolsó vánkost, zokogva borultak a szegényes holmira s a helység népét mind maguk köré gyűjtötték. Maguk a hitelezők is szánták a szegény asszony sorsát. Egyszerre csak kivált a tömegből egy férfi s a hitelezőkhöz azt a kérdést intézte: milyen föltétel alatt hajlandók kiegyezni? Ezek készeknek nyilatkoztak az egyezésre; de azt kérdezték, hogy kivel és milyen föltételek mellett kössék meg azt? Kinsky gróf erre azt válaszolta, hogy megelégszenek-e a követelésük felével? A hitelezők nem vették a dolgot komolyan és ráállottak; de maguk is elképedtek, midőn a gróf 420 frtot, mint a követelés felét leolvasott eléjük.

Külföldi hírek.

— **Egy zsidó tábornok kitüntetése.** Humbert olasz király Ottolenghi Giuseppe tábornokához sajátkezű levelet intézett, melyben a vezénylete alatt álló hadosztály gyakorlatai fölötti elismerésének ad kitejezést s önmagát üdvözli, hogy ilyen tábornokai vannak. Ottolenghi a királynak Apuliában utaztában Bariban mutatta be hadosztályát és már ott is megnyerte a király tetszését. Rómában egyébiránt most az a hír járja, hogy Ottolenghi tábornok, aki az olasz hadseregben az első zsidó ezen a magas rangon, Casenz tábornok adlatusává, vagyis a tábornoki törzskar alvezérévé lesz. Ottolenghi azon zsidók közül való, akik magas állásuk mellett is büszkék zsidó származásukra s a nagy ünnepek alkalmával világért sem maradna el a zsinagógából. A turini zsinagógát, melyet sürűbben látogat, már többször gazdagon megajándékozta. Ebből könnyen kimagyarázható a tekintély, melyet Ottolenghi a cisalpinai zsidók előtt magának kivivott. A napokban is Turin főrabbija majdnem valamennyi olasz zsidóhitközség nevében egy diszfeliratot és egy zsidó-társulat, melyet *Dorossi* Salamon teremtett, arany műü albumot nyújtott át neki.

— **Franciaország főrabbiágának ügyében** a múlt hó végén a központi konsistorium gyűlést tartott, melyen kimondta, hogy *Zadoc Kahn* csak Franciaország főrabbija legyen s az eddig elfoglalt párisi főrabbi állása más által töltsék be. Ezen határozatával a konsistorium elejtette azt a tervét, hogy Franciaország és Páris főrabbiága egyesíttessék. Kimondta azonban, 1) hogy Franciaország új rabbijának hivatali lakása mint eddig *Zadoc Kahn* nak rue St-Georges 17. sz. a. marad; 2) hogy évi fizetése az előbbinek kétszerese leend. Ezek folytán azt hiszik, *Zadoc Kahn* el fogja fogadni Franciaország főrabbijának állását. A párisi főrabbi állásának betöltése az eserben egyelőre függőben maradna, jelöltjeitől azonban már most is emlegetik: *Haguenan* párisi rabbit, *Levi Atired*, lyoni főrabbit és *Lévy Iszák* bordeauxi főrabbit, mint akik az állásra pályáznak.

— **Prágából** a czáfolattal együtt, hogy dr *Täuber* — mint jelentettük — nem főrabbi, hanem főrabbi-he-

lyettes lett, azt a hírt vesszük, hogy főrabbiává egyhangulag a gneseni (Porosz-Lengyelországi) rabbit, dr. *Ehrenfeldet* választották meg. A magyar származású *Hirsch* Mark helyét tehát, ki ma hamburgi főrabbi, ismét magyar származású rabbi foglalja el. Prága új főrabbiája különben a *Hirsch Samson Rafael* iskola híve.

— **A Hirsch báró 12 millió alapítványa** érdekében alakult társulat f. hó 3-ikán Bécsben gyűlést tartott. E gyűlésen a pazarkezü alapítványozó hangsúlyozta, hogy az alapítvány főcélja, Galiczia és Bukovina valamennyi zsidó gyermekeinek iskoláztatása. Miután a galicziai és bukovinai iskolák szűkek, ki kell azokat bővíteni. Végre törekedni kell, hogy az iskolásfiúk a kézműiparra és földmivelésre kiképeztessenek, *Rappaport* mint galicziai és mint képviselő a zsidó és nemzsidó összesség nevében köszönetet szavazott *Hirsch* bárónak, mint aki kellő időben vitte véghez e nagyszerű tényét, mert ez nemcsak a zsidók elleni, hanem a zsidók közti áramlatok ellen is irányul.

— **Az új lordmayor.** A volt lordmayor *James Whitehead* tiszteletére a „Mansion-House“-nak egyiptomi termében rendezett bucsulakoma alkalmával nagy ovatiók tárgya volt. A távozó lordmayor előbb a királynéra mondott felköszöntőt, azután hivatalbeli utódjára, akinek megválasztása arra vall, hogy London polgársága nem a politikai pártállásra, nem is a vallásra tekint, hanem az ember értékére. Szavait sürű éljenzéssel fogadták, s a tetszés még fokozódott, midőn az új lordmayor hivatali elődjére emelte poharát és hangsúlyozta, hogy *Whitehead* elődjei — akik quäckerek voltak — szintén tudták, mi a vallásért való üldöztetés. — Az új lordmayor, *Sir Henry Isaacson* ak beiktatása alkalmából f. hó 9-én megtartott körmenetről a következő tudósítás érkezett: A city és azon utcák felé hajtató vonatok, omnibuszok és lóvasutak, melyeken az új lordmayor körmenete volt elmenendő, kora reggeltől kezdve agyon voltak zsúfolva. A gyalogosok is csak úgy hemzsegték az ünneplés színhelyén s jóval délelőtt, mikor a menet a Guildhallengéből kiindulandó volt, az utcákon, melyeken a körmenetnek haladnia kellett, sürű sorfalakat képezett a tömeg. Az ablakok emberfejekkel voltak megrakva; az erkélyek görnyedeztek súlyaik alatt s a háztetőket is ellepte a kíváncsiak serege. Az igaz, hogy a körmenet érdekes is volt; egy darab középkort tárt a szemlélő elé. A menetet lovasrendőrök nyitották meg, kiket a 12. lándzsás ezred egy szakasza és a királyi tüzérség lovas zenekara követett. Ezután a különböző angol városok tüzoltóságának küldöttségei, köztük francziák és algiriaik is, a közszolgák testületi zenekarával és a londoni 3-ik önkéntes lövészezred egy szakasza következett szintén zenekarával. Ezeket követték a city különféle gildjeinek képviselői; a skót királyi Lothian-ezred és a skót gárda sipolói skót öltözetben. Ezek után korhűen öltözve, nyolc angol méltóság képviselője lépkedett, kik londoni lord

mayorok utódainak voltak tekintendők. Egy csoportban a szépség királynéjának alakja körül heroldok, apródok, stb. lovagoltak. Ezután Erzsébet királyné alakja következtet trónmennyezet alatt lóháton, mögötte haladt Bacon lord, John Hampden a puritánokkal, Cromwel Oliver a köztársaság katonái között, Melbrugh herceg az ökorabeli katonákkal, Sir Robert Walpole Anna királyné korabeli ruhákba öltözött lordok közt, Earl of Chatam polgárok kíséretében, kik III. Gergely korát képviselték, Granby tábornok a hannoveri fehér lovasság élén. Ezek nyomában hét polgármester lépdelt, kik közül mindenik a citybeli polgármesteri állás egy-egy századát jelképezte, ezután jöttek a sherifek és aldermanok s végül a hat pompás ló által vont diszkocsi következett, melyben az új lordmayor káplánja, kard és kormánypálcza hordozója ültek s a mely mellett Sir Isaac maga, minthogy szombat volt, melyet mint fölötte való lássos zsidó megszegni nem akart, gyalog ment. A 12. lándzsás ezred egy szakasza, mely egyuttal testőrségül is szolgált, zárta be a diszmenetet.

— **A bagdadi zsidók közt dühöngő kolera** által előidézett nyomorról, mely már hónapok óta dúl, az Alliance bagdadi iskolájának igazgatója, S o m a l e t megrázó adatokat közöl a központi bizottsággal. Amint a zsidók észre vették, hogy köztük kiütött a kolera-járvány, mindenki menekült. Két nap alatt a zsidók kétharmadrésze, szülő gyermekét, gyermek szülőjét elhagyva, menekült a városból, a keresztények és mohamedánok hasonlóképp cselekedtek. A város népességének eme rendkívüli megritkulása daczára is 14 nap alatt 2–3000 haláleset fordult elő, s a halál különösen hitsorsosaink között tartott bő aratást, nevelve a nyomort és szegénységet. Jelenleg mintegy 20,000 zsidó tanyáz nyílt sivatagon a várostól több órányira. Égető nap süt le rájuk s azonkívül, hogy nincs betevő falatjuk, még rablótámadásoknak is ki vannak téve, kik meggyalázzák nőiket és leányaikat is. A városban ápolás hiánya, a városon kívül éhség folytán halnak el hitsorsosaink. A helyzetet még komolyabbá teszi az, hogy segély csak ritkán érkezik.

— **A bécsi antisemitismus** romboló hatásáról mindinkább panaszkodnak a bécsiek. Alig van, úgy mondják, társadalmi és forgalmi világukban tér, melyen a lelketlen fajgyűlölet érzékeny nyomokat nem hagyott volna maga után. Október hó végén a Wollzeilei egykori Klein-Wiesenberg-féle palota, mely legutóbb Bodenfeld br. tulajdonát képezte, újra került. Egy zsidó, ismertebb bankár, a palotáért nem régiben 400,000 frtot ígért, akkor nem adták oda; most hogy a törvény tette rá kezét, már 300,000 frtért is kínálták. A bankár azonban avval utasította vissza az ajánlatot, hogy a jelen körülmények között nem tanácsos a zsidónak Bécsben ingatlanokat szerezni, mert ezáltal csak az antisemiták üldözésének teszi ki magát. — Brigittenauban, melyet az antisemiták

törzsnegyedüként reklamálnak, az utóbbi években száz meg száz új ház épült, de melyeket sehogy sem lehet értékesíteni; mert zsidó sem meg nem veszi, sem nem bírli ki azokat. A dolog oda jutott tehát, hogy a nem semita háztulajdonosok garasonként szedik be a házbért. Ha a fajgyűlölet Bécsben még sokáig élne, az ingatlanok értéke ott nagyon megcsökkennék.

— **Egygyel több.** Gerából (Német orsz.) írják, hogy az ottani reáliskola antisemita igazgatóját, ki hamis missionarius czélokra keresztény körökből pénzt csalt ki, leálczázták és csalás miatt hét havi börtönre ítélték.

— **A román király a zsinagógában.** A román király Hohenzollern Ferdinánd hg. trónörökösével tett országos körutjában Constanza-ba érkezvén, azon óhaját fejezte ki, hogy miután megérkezésénél egy zsidó küldöttség is üdvözölte, szeretné a zsinagógát megtekinteni. Erre a nyilatkozatra csakhamar a templom fényes feldíszítéséhez láttak. A zsinagógában érkező királyt (a ki a tudósító szerint 23 évi uralkodása óta még nem volt zsinagógában) és kíséretét csinos beszéddel üdvözölték, mely látszólag jó hatást keltett; a király megköszönte a szép fogadtatást s az istentisztelet meghallgatása után a város zsidóságának sorsáról, meg az iránt tudakozódott, hogy van-e fiú- és leányiskolájuk. Azon feleletre, hogy a zsidók gyermekeiket a nyilvános román iskolákba küldik, a király szerencsét kívánt a hitk. képviselőknél, mert „az assimilatio útját egyengetik.“ Elutazása után több hitsorsosunk kapott rendjelet. Ha a román király többször érintkeznék zsidó alattvalóival, azoknak helyzete bizonyára megjavulna.

— **Az antwerpeni román tiszth. konzult.** Mendel Gusztávot a román kormány főkonzullá nevezte ki. A zsidó Mendel családnak már több oly tagja van, ki Galatzban, Brailában és a külföldi államok közül Svédországban és Norvégiában, Dániában és Belgiumban tiszteletből konzulsági teendőket végez.

— **Romániából** írják, hogy Crajovában a régi szefard templom helyében pompás új zsinagógát emeltek. Az építkezés költségeinek nagyrészét Beligradianu hitk. tag fedezte, kivüle még több spanyol és askanaz is nagyobb összeggel járult a költségekhez.

— **A görög trónörökös esküvőjén** a corfui izr. hitközséget Da Fano főabbija képviselte, ki e minőségében megillető magas figyelemben részesült.

— **A párisi kiállítás aranyérmét** Bornstamm Lipót szobrásznak ítélték oda. Bornstamm, ki alig harmincz éves és Párisban a leglátogatottabb atelierek egyikével bir, hitsorsosunk, ki Rigából származott el. Legjobb művei közé tartozik „Dávid győzelme Goliath felett.“

— **Kitüntetés.** Turinból jelentik, hogy Levi Simon ottani tanárt, ki mint egyptologus hieroglyphiconjával elismert nevelt vivott ki, az olasz király a Corona d'Italia lovagjává nevezte ki.

— **A „sebáistika“ teréről.** A müncheni »Allgemeine Zeitung«-ban Hermann Fritz dr a semita népek

történetének és nyelvének egyik legautentikusabb kutatója Glaser Ede osztrák utazónak Dél-Arábian, Mazibban és annak környékén a régi Sábában talált feliratokról írt könyvét ismerteti. A füzetekben megjelenő munkának melynek címe »Arábia történetének vázlata a legrégebb időtől Mahomed prófétáig« első füzetét a stockholmi keleti kongresszus néhány tagja átnézte és a berlini tudományos akadémián is valóságos lelkesedéssel fogadta. Hommel dr. is kijelenti, hogy Glaser az ő felirataiból szerzett tényekkel Dél-Arábiának islam-előtti idejére, eddig Elő-Ázsia történetének egyik legsötétebb terére vonatkozólag a legfontosabb adatokat szolgáltatva és ezek minden várakozást felülmulnak. Hommel dr. különösen kiemeli, hogy Glaser meglepő új fényt vetett a Krisztus előtti második évezredbeli semiták történetére, amennyiben a miräai népek hatalmának tetőpontja és a zsidó bírák korának egyidejűségét kimutatja és Sába történetét a rendes évszámítás előtti mintegy 1100-tól 400-ig megvilágította. Nem kevésbé fontosnak mondja Hommel a zsidó és keresztény felírásokból levont eredményeket, amennyiben az is kitetszik belőlük, hogy a rendes évszámítás utáni negyedik századtól Délarábiában erős zsidóáramlat kapott lábra és hogy például Dhu-Nua király, kit az abessyniaiak 525-ben trónjától és életétől fosztottak meg, zsidó volt. Végül a munkát ismertető tanár azt állítja, hogy Glaser feliratai a héber nyelvtudományra nézve új aerát nyitottak és új gyűjtőjüknek érdeme, hogy a régi arabs birodalom történetét most részleteiben rekonstruálni lehet.

— **Egy angol lelkész a zsidótérítésről.** A szt.-botlfi aldgati vikárius, kit az új iordmayer káplánjává neveztek ki, saját felekezetének a zsidók kitérítésére vonatkozó céljaival szemben állást foglalt. E tekintetben Hadden R. H. csak elődjének Robertus mr. bishops-gate rektorának dicséretre méltó példáját követi. Az angol papok hivatalos lapjának utolsó számában Szt.-Botlph vikáriusa évi jelentését közli lelki pásztoraival és hitközségeivel. E jelentésben a következő figyelemreméltó mondás áll: Nekem untig elég lesz, ha lelkészi kerületemben minden keresztény jó keresztény és minden zsidó jó zsidó lesz.« A térítési törekvések Londonban eddig is meghiusultak; az ilyen elvek mellett még több kilátás nyílik erre.

A kigyókultus Judeaban.

— Adalók az ó-héberék művelődésének történetéhez. —

Írta: Steiner Ignác állami képezdei hitelemező Léván.

II. RÉSZ.

[F o l y t a t á s.]

Mindezekből kitűnik, hogy קסם-קסם szóknak alapértelme: letarolás, kopasztás. Fent láttuk, hogy a kigyót sima voltánál fogva sefítónak nevezték, a keszem

szó sem egyéb, mint ilyen tulajdonság okozta elnevezés tehát: tar, csupasz kigyó. Nem is lehet ez egyéb! Ezt nemcsak az imént kifejtett szónyomozási érvek támogatják, hanem azon körülmény is, hogy „keszem“ mindig nachas variációjaként van használatban, a miből az következik, hogy egyik szó a másika, mint a vele rokonjelentésű által helyettesíthető.

Persze, hogy idővel ez által neve rávitett az általa tett szolgálatra és „keszem“, eredetileg kigyó, később kigyójóslat, vagy általában jóslat (már mint babonán alapuló) értelemben használtatott s alkalmaztatott. Ilyen rávitelek azonban a héber nyelv szellemében gyökereznek. Így jelent עקב sarkat is, még a sarktól maradt nyomot is: בשרה hirt és a hirmondásért járó bért is. Nem alterálja tehát a mi nézetünket, ha Saul király mondja az endori bűbajos asszonynak: קסמי נא לי באוב: Jövendőlj nekem, kérlek, halottidézés által. (I. Sám. 28, 8.) Ily értelemben veendő a példabeszédek következő mondata is: קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעל פיו. Jóslat van a király ajkán — amit ő mond, jövendőlj vagy ígér, hatalmában van azt végre is hajtani — itéletben nem botlik a szája. (16, 10.)

נחש nem jelenthet, mint azt a bibliafordítók rendszeren írják, (így Lábánnál נחשתי Gen. 30, 27., Józsefnél נחש כי נחש ינחש 44, 15. és Ben Hadad embereinél והאנשים ינחשו I. Kir. 20, 33.) egyszerű sejtést vagy jövendőlést*); ilyen kedvtöltést a sz. írás nem róna fel Manaseh királynak bűnül, vádolván őt: וסונן ונחש וכשף (II. Kir. 21, 6; II. Krón. 33, 6.), hanem a Mózes által, mint pogány szokást, eltiltott kigyóbüvölést. Mózes a népet szorosabban akarta fűzni Istenhez s közvetítőkül a prófétákat jelöltte ki. Csak ezen férfiak hivatvák Isten akaratának, jutalmat vagy büntetést tartalmazó nyilatkozásainak hirdetésére, azért ígéri Mózes, miután a varázslók különböző fajainak kiirtását elrendelte volna, hogy Isten prófétát fog támasztani a nép közül ő hozzá — Mózeshez — hasonlót. (V. Móz. 18, 10—15.) Izrael népe tökéletesen és feltétlenül ragaszkodjék Istenéhez, hogy ez elérhető legyen, szükséges volt az erkölcsrontó s a nápámitására szolgáló pogány szokásokat gyökerestől kitépni.

A nyelv egy s ugyanazon fogalom kifejezésére soha sem alkalmaz egynél több szót. Synonima ugyan a m. egyjelentésű szók, de szorosan véve olyanok nincsenek, amit mi annak nevezünk, az csak hason- vagy rokonjelentésű. Így lévén a dolog, קסם és נחש sem jelenthet egy s ugyanazon cselekvést. Hát mi a különbség a kettő között? Az auguriumok kétféleire osztottak, u. m. véletlenekre, amikor t. i. valamely madár, mint sas, varju stb. magától, azaz történetesen jobbra vagy balra repült, amit aztán szerencsére vagy szerencsétlenségre magyaráztak, és közvetlenekre, azaz ha előzőleg a

*) Ilyen jelentésűvé a szó csak a talmud idejében köpött el.

sors mikénti eldölése felől a kérdés formulázott. Ez a különbség „naches“ és „kószem“ között, az első indirect, véletlenségen alapuló, a másik direct, bevárt végzetjósítás.***) Ezen distinctió ép oly új, mint helyes és a sz. írás számos helyein nyer megerősítést.

Midőn Judea szomszédtartományainak Edom, Móáb, Amon, Tyrus és Szidonnak királyai a zsidó királyt követek által a Babylontól való elpártolásra rábírták (Jerem. 27. fej. 3.), Nebukadnezar hatalmas sereg élén e népek megfenyítésére indult. Habozva, melyiken ez apró fejedelmeken töltse előbb boszuját, az akkori babonás szokás szerint az eldöntést a jóselekre bízta: קלקל בחצים שאל בתרפים ראה בכבד כי עמד מלך בבל אל אם הדרך קלקל (Ezechiel (21, 26.)) »A babyloniai király kételélé ágazott uton állott meg, hogy kigyóval jósoldasson, rázta a nyilakat, megkérdezte a terafimot, megnézte a májat.« Ez idézetből megtudjuk, hogy »keszem« csak ugyan direct jósoldatás. Hogy Nebukadnezar e czélből kigyókat is megkérdeztetett, már azon okból is föltehető, mert mint ez elmélkedés folyamán kimutatva lön, udvaránál kigyójósokat is alkalmazott, kitetszik ez a következő versből is, mely azt mondja: בימינו היה הקסם ירושלים »Jobbjában a »keszem« Jeruzsálem felé mutatott!« Ez bizonyára csak élő tárgy lehetett, másnyílen tárgy kézen tartva, sem egyik sem másik hely felé nem mutat.

E felfogás alapján észszerű és helyes magyarázatot lel Ezechielnek egy más fölötte homályos mondása: Ugyanis a 12. fejezetben (24. v.) olvassuk: כי לא יהיה עבד כל חוון שוא ומקסם חלק »Nem lesz többé hamis látvány és sima jóslat.« Ez utóbbi kifejezésen megakadnak a bibliamagyarázók, mert »cholak« melléknév, s ilyen előtt a főnév nem állhat status constructusban, szabály szerint tehát mikszom (komaczczal, status absolutusban) volna helyén. Ha azonban a keszem szóban »simát« látunk s ezt mint a kigyó egyik jellemző nevét elfogadjuk, a próféta szavai világosak, azt akarja t. i. mondani, hogy oly hamis látomások, minők a sima (kigyó) jóslatai, többé nem lesznek. Így a szemichus helyén van és az egész mondat kikerekített formával bir. Sőt az nem is volt másképen construálható, ha a »kigyójóslat« két különböző, de rokonjelentésű szó által volt kifejezendő. Hasonló szólásformák nem ritkák a héber nyelvben, ilyenek: מטר גשם מלאכת עבודה (Zakár. 10, 1).

(Folytatása következik.)

**) Lehet, hogy az arab kismet (végzet) ugyanily eredetű.

TURAY FARKAS

közvetítő-intézete

DEBRECZENBEN.

elhelyez Debreczenben és vidékén nevelőket,

nevelőket, könyvelőket, segédeket, gazdaszókat és egyéb intelligensebb állást keresőket. Czim:

TURAY FARKAS

közvetítő-intézete

DEBRECZENBEN.

Kohn Arnold

gazdag sirkóraktárát

(Váczikörut 14, szemben az Andrássyut torkolatával.)

ajánlja mindazok figyelmébe, kiknek a sirkóállitás szomorú kötelességét kell teljesíteniök.

Szép és pontos kivitelért és lehetőleg olcsó megszámitásért kezekedik a czég jó hirneve.

== Szombaton és ünneppanapon zárva. ==

Tánczmulatság otthon,

könnyű szerrel, még kevésbé vagyonos családoknál is rendezhető. A legújabb mechanikai szalon-hangszer a **Phönix**, mely egész zenekart pótol, kellemes hangja és erős zenéje folytán, családi estélyeknél, táncz-zenére különösen alkalmas és valódi élvezetet nyújt. Ezen hangszerrel bárki, habár zenéről semmi fogalma sincs, a legszebb dalokat, a legújabb tánczdarabokat tudja eljátszani. Össze nem téveszhető az eddig ismert Ariston és más ilyenmü hangszerekkel, melyeket zenetelenség és hang tekintetében a Phönix messze tulszárnyal. A Phönix érczből készített, elpusztíthatlan kótákkal bir, melyek nemcsak egyes részeket, hanem teljes zenedarabokat, egész keringőket és négyeseket képe rek. Válogatott zenedarabjai nagyon pontosan és eredetien vannak rendezve, melyek a legnagyobb igényeknek is megfelehetnek, sőt egyes dalokat, operarészleteket oly eredetiséggel ad vissza, mely mindenkit csodálatra ragad. A „Phönix“ változatokkal játszható. ennél fogva tánczdarabok erősebb hanggal, dalok halkabban, operák rezgő változattal játszhatók rajta. Ennél fogva a Phönix mindenütt kedveltséget vívott ki magának. A hangszer bővebb leírása képes hangszorkatalogusomban található. A megjelent zenedarabok j-gyzéke kívánatra rendelkezésre áll.

Ez alkalommal van szerencsém ajánlani saját készítményű mindenféle néven nevezendő hangszerekből dusan felszerelt raktáromat. Mindennemü hangszerek és zenélő művek javítása pontosan teljesítettik. Ócska hangszerek cserébe is elfogadtatnak.

Ujjonnan megjelent nagy hangszer-árjegyzékem kívánatra ingyen és bérmentve megküldetük. — Harmonikáról szóló képes árjegyzék külön kiadásban.

STERNBERG ÁRMIN legnagyobb hangszerkészítési telep

főraktára: Budapest, VII., Kerepesi-ut 36. szám a. A „PHÖNIX“ egyedüli fő-elárusítója.